

LANCE IN BALANCE

Kada smo nedavno Jana, Aleš, Jure, Primož i ja gostovali u Novom Sadu, predstavljajući savremenu slovenačku poeziju, prilično smo bili iznenađeni živahnošću razgovora koji je usledio nakon čitanja. Nenaiknuti na brojna postavljena pitanja i simpatično opuštenu slušalačku radoznalost *na prvi pogled*, naši autori su se posebno trgli kada im je postavljeno pitanje da li znaju da skijaju, pitanje koje, u kontekstu domaćih, slovenačkih književnih događanja, koliko god njihov pristup bio inovativan i nekonvencionalan, izgleda kao nešto skoro bogohulno. Novosadski auditorijum sigurno nije ni sanjao o tome koliko je upravo to pitanje ove književne jeseni postalo i te kako aktuelno u Sloveniji i da je tim pitanjem, nehotice, naneo vodu na mlin tekućim razgovorima između pisaca, kako festivalskim, tako i svakodnevnim.

Zašto? Uopšte nemam nameru da razglabam o Slovencima kao o skijašima, bilo to u kontekstu znanih eks-jugoslovenskih pošalica (koje su, pre svega, bile na račun navodne slovenačke nekonkurentnosti kada su u pitanju drugi, posebno kolektivni sportovi) ili i van granica prepoznatljivije slike o nama, koja, naravno, proizilazi i iz glorifikacije marljivosti, radinosti, istrajnosti i istovremene vezanosti za (pod)alpski prostor, slike posebno aktuelne u doba otcepljivanja, kada se masovno žudelo za svim stvarima na kojima je moguće graditi nacionalni identitet, a sve u interesu isticanja razlike od ostatka Jugoslavije, odnosno, takozvanog Balkana. Dakle, ne o podznačenjima koja su vezana za vedriji, socijalni sloj te priče, i istovremeno ne o skijanju kao o sociološkom fenomenu poluproteklog doba, već o samom idejno-simboličnom mestu koje obuhvata pitanje o takvim stvarima kod nas, u Sloveniji (mada, njegovu pozornicu ne čine baš književnici), sa posebnim osvrtom na poslednju polemiku koja nam se događala.

U slovenačkoj književnosti, doduše, nikada nisam primetio izrazitiju podelu na skijaše i *fudbalere*, ali zato je bila toliko živa još nedavno aktuelna podela na alpiniste i marinece. Na one koji slave samotne, neumoljive, ali neizrecivo lepe trenutke koji izvan pogleda posvećenih prilično brzo prouzrokuju i one manje prijatne asocijacije, kao na primer, na ograničenost, uskogrudu samoživost, duhovnu strogost i tome slično, što bi, sa druge strane, nadomešćivali, odnosno prevazilazili – mediteranski vitalizam, erotizam, otvorenost prema svetu i zalaganje za kosmopolitizam, kao što sve to, svojom otvorenošću, simbolizuje upravo more. Pred očima, naravno, imamo Triglav, simbol pravovernog slovenstva u svojem brzopoteznom shematskom prikazu, koji, doduše u vidu dijagrama, podseća na kod nas tako često opevanu srčanost i kršnost. Međutim, istovremeno i na nesamouverenost uzdrhtalost slovenačkog življa, kojeg, navodno, omekšava upravo široka ravnica (pre svega) mediteranskog (a manje panonskog, jer se sve panonsko otvara ka Istoku koji budi uvek dovoljno gorčine) duhovnog miljea, i zbog njegove inspirativne ležernosti ga najbolje ilustruje *crtica*, simbol neizmernosti morskog horizonta (i još mnogo čega).

Crtica, kao pribežište za beskrajnu neograničenost pred šestokrakom zašiljenošću prirodnog troglavog znaka, kao slikom duhovne ograničenosti i emotivne zadržanosti. Između *mora* i *brda* je, u domenu slovenačke književnosti, stajalo i još uvek stoji ono isključujuće *ili*, dilema između ovoga i onoga, pripadnost dvama *fan* klubovima, koji, ne samo da se idejno-estetski gledaju ispod oka i, tu i tamo, bore za pedalj prostora u areni kreiranja slovenačke nacionalne supstance i kulturnog prosperiteta, već su, čeznući za svojim idealom prerada, nekritički prevideli ukusnost onoga, što slave obožavaoci drugog kult(urotvorc)a. Prevideli su, naime, činjenicu da su čak i Niče i Bernhard, dva najviše prizivana antagonista kada je u pitanju njihov stav prema srednjoevropskom prostoru, istovremeno utemeljivala srednjoevropsko društveno biće i te kako unutar *konkurentne* paradigme. Za nemačkog filozofa života su to, uz italijansku i francusku rivijeru predstavljali i švajcarski Alpi, a kontroverzni austrijski pisac je u svojoj državi mrzeo pre svega tupe ljude koji ne znaju da cene predivno, čudesno okruženje koje bi "njegovom duhu odgovaralo kao ništa drugo".

U poslednje vreme se u Sloveniji, kako izgleda, suočavamo sa novim podelama i prebrojavanjima istomišljenika i suparnika. Nakon intervjua, koji je za časopis *Literatura* Igoru Divjaku dao moj urednički kolega i pesnik, Primož Čučnik, debata o nekim pitanjima koja određuju *ovde* i *sada* slovenačke poezije preselila se i na stranice književnog dodatka glavnih slovenačkih dnevnih novina. Na istima je Milan Vincetič izneo neke svoje stavove o biciklu, kao o "pesničkom statusnom simbolu" i o čaju kao životnom eliksiru savremenih urbanih književnika. (Izgleda da je ceremonija ispijanja čaja, za koju, na kraju krajeva, treba imati vremena, danas među književnicima nadomestila divlje potapanje u alkoholu, za koje savremeni književnik ili nema dovoljno vremena, ili ima isuviše lošu kondiciju.) Pošto sam i sam čajni sladokusac i oduševljava me bicikliranjem, pošto me je fenomen takozvanih statusnih simbola uvek privlačio kao posmatrača, i pošto mi se činilo da je hipoteza u pomenutom intervjuu, o biciklu kao o novovremenom statusnom simbolu, u izvesnoj meri slaba i nedovoljno argumentovana, načuljio sam uši ne bih li dobro oslušnuo tu najavljenju polemiku.

Naravno, ne treba sumnjati u iscrpljenost književno-kritičkih kvalifikacija, o kojoj piše Vincetič. Ponešto sam i sam pisao o tome da su *tektonske* podele na tradicionalno i moderno, liberalno i konzervativno, moderno i postmoderno i tome slično, u poslednje vreme očigledno ustupile mesto mnogo manje приметnim i definisanim, ali ništa manje obavezujućim i isključivim podelama. Međutim, ipak se čini da je, u tom smislu, mnogo šta ostalo nedorečeno i, bojim se – neshvaćeno. Na primer, ona rečenica iz Čučnikovog odgovora, da ne moraš nužno biti biciklista, da bi se tvoja pesma našla na biciklu. Nesumnjivo. Zbog toga insistiram, da se vožnja biciklom ogradi od biciklizma kao sportske ili, čak i olimpijske discipline, jer će samo na taj način morati da plate račun za svoja pedala i ne-pesnici koji nisu baš na svim slikama u polusedećem ploščaju, a ipak su sa njim i te kako srasli. Ako bi, na primer, pitali Lensa Armstronga šta ga drži na biciklu, on bi odgovorio: "Šestočasovna vožnja po Alpima, naviše, kroz klanac, po kiši. To je to." Ništa, dakle, o društvenoj dinamici, primerenoj brzini i zahtevima žanra, i zbog toga se čini da je pozivanje na to ko je koga i kada video na biciklu, ili zašto ga nije, manje važno nego kakav će uticaj imati određen pristup na njegovu poeziju. Bicikl je, kako to shvatam u okviru ponuđenog pesničkog

konteksta, pre metafora za pokretača pesme, koji se javlja kada to mesto napusti (čista) inspiracija, pre nego što je statusni simbol. Dakle, reč je o sinhroniji kretanja i beleženja događaja, pesničkog ritma i okretanja pedala, sinergije između *bića* i *okoline*. Samo takvo shvatanje nas, naime, može sačuvati od gluposti, koje bi mogle proizići iz previše bukvalnog razumevanja. I one bi čak, mogle da odu i do Franckinog trčanja za zaprežnim kolima koje bi se shvatilo kao ubacivanje atletskih elemenata u modernu slovenačku prozu, i do Cankara kao inauguratora atletske proze. Ako bi se, na primer, Armstrongu, dok se penje na planinske vrhove, u glavi rodila pesma, ona bi, uveren sam u to, izgledala potpuno drugačije nego, na primer, Čučnikova. I verovatno bi se Armstrong, najradije, što pre otrešao pesnikovih *nogavica sa štikaljkama*, i svakako mu ne bi palo na pamet da ih opeva.

Nakon svega toga bismo, na početku ovog teksta istaknutu razliku između *gorštaka* i *pomoraca*, mogli da oplemenimo pravim pravcatim telesnim disciplinama, koje nastaju iz spajanja jednih i drugih podela, i dobili bismo planinske i ravničarske bicikliste, a ovi poslednji bi se mogli podeliti na gradske i krajinske. U prve bismo, svakako, mogli da ubrojimo Čučnika, a imamo li na umu druge, nikako ne bismo smeli da smetnemo s uma Petera Svetinu, koji je u svojoj zbirci *Kavarna v prvem nadstropju (Kafana na prvom spratu)* (2001) objavio odličan krajinsko-biciklistički ciklus *Norveški dnevnik*, koji će, pre ili kasnije, u okviru tog žanra važiti za klasiku. Peter Svetina je zanimljiv i zbog tehničkih biciklističkih elemenata, koje je uneo u svoje pesme. (I što se toga tiče je, u slovenačkoj poeziji, koliko znam, pionir.)

Džon Forester u svom eseju *Cycling as Viewed in Literature* (1989) analizira različite pristupe vezane za ulazak te, sa stanovišta univerzalnih književnih tema, svakako rubne aktivnosti u književne, u tom slučaju prozne tekstove. Od samih početaka koji sežu do poslednjih godina devetnaestog veka, pa sve do danas. U njegovoj klasifikaciji možemo naći sve, od biciklističke književnosti koja je bliža putopisu i ne govori puno o samom bicikliranju, jer pisci takvog žanra imaju premalo biciklističkih, odnosno književnih iskustava, do biciklistički prigodnih reminiscentnih motiva, među kojima se izdvaja opis biciklističke saobraćajne nesreće ispod pera Simon de Bovoar, koja je na biciklističkom izletu, u pratnji Žan-Pola Sartra, spuštajući se sa brda, vozila pogrešnom stranom, i pokušavajući da izbegne sudar sa biciklistima koji su dolazili iz suprotnog pravca, sletela s puta i pri tom slomila zub. Onda, tu je u književnosti upotrebljen motiv bicikliranja, koji mnogo više govori o samom autoru nego o bicikliranju, onako kako ga vide drugi (bliski tome su i razlozi za gore pomenuti nesporazum), pa o biciklu kao o leku u doba preterane motorizacije i nedovoljne brige o telesnoj aktivnosti (i o tome je ponešto rečeno u pomenutom intervjuu). Međutim, ne smemo zaboraviti ni socijalni kontekst bicikl(iran)ja u književnosti, koji je, najčešće, predmet autobiografske, non-fiction proze, gde lako možemo naleteti na bicikl kao pravi statusni simbol u školama, dečjim družinama, ili na bicikliranje kao način putovanja, karakterističan za određen, niži društveni sloj (kao, na primer, u *Sinovima i ljubavnicima* D. H. Lorensa), kao ni na priče o ukradenim biciklima, koje mogu da koke-tiraju sa komedijom ili krimićem (čak i čuveni Šerlok Holms se bavio tim u *The Adventure of the Solitary Cyclist*). Negde između njih možemo umestiti i našeg Milana Kleča – biciklista po ljubljanskim ulicama ili pešak s biciklom koji prolazi pored primamljivih gradskih kutaka – u njegovom romanesknom prvencu *Kradljivci bicikla* (1992) – poetizovanom,

mekom krimiću sa brojnim fantastičnim zapletima, čije naslovne i fabulativne reference, naravno, dolaze sa filmskog platna. Priča tog kratkog romana prepliće se i sa pričom o ukradenom biciklu nekog drugog gospodina, i preko nje i sa samom pričom de Sikinog filma, zbog čega mogu da govorim čak i o međumedijsnosti kao žanru u kojem, u tom slučaju, bicikl ima čak i (glavnu) ulogu pokretača pripovesti. I ne samo to: Kleč tu priču, u stvari, nastavlja onim što je počeo već u *Balanci (Guvernali)*, 1990 (tekst sa poledine te zbirke kratkih priča bismo posebno morali ubrojati u izrazitije doprinose afirmaciji biciklističke književnosti), i zbog toga ne iznenađuje što Kleč svoje romansirano pripovedanje počinje sledećim rečima: "Već dosta sam pisao o biciklima. Mogu da kažem, da čak i previše, što, sa druge strane, nije tačno." I nešto kasnije, ali još uvek na prvoj stranici: "Ne grešim, i što je najvažnije u celoj stvari je to, da smo opet kod bicikla."

Potpisujem. Zbog toga mi se, uprkos svoj njenoj neobičnosti, ili upravo zbog nje, učinilo da avgustovska dopisivačka intervencija predstavlja dobrodošlo osveženje za već poprilično zastarela *pitanja o poeziji*. I šta bi bilo, kada bi nas novosadska publika tada pitala kako vladamo biciklističkim veštinama? Verovatno bismo se barem krišom osmehнули, ako ne i nasmejali. Nešto tako bi, naime, u kontekstu pomenute književne večeri, na neki način već bilo nadrealno. A pre svega, za neka buduća objašnjenja isuviše komplikovano, obloženo predebelom podlogom i začinjeno brojnim, teškoobjašnjivim, lokalnim specifičnostima.

Urban Vovk je rođen 1971. godine u Ljubljani. Studirao je filozofiju na Filozofskom fakultetu u Ljubljani. Urednik je revije *Literatura*. Za knjigu eseja *V teku časa* dobio je Stritarjevu nagradu.